

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
WARSZAWA
Polska

POLSKA SZKOŁA AGROEKOLOGII

**Podsumowanie doświadczeń z dwóch edycji
w latach 2023 - 2024**

Założenia, metodologia i refleksje

„Kto chce być wspaniałą, kiedy można być dobrym.
Im więcej jest rządzących, którzy chcą rządzić,
tym bardziej potrzeba odważnych ludzi, którzy chcą wspólnie budować
sprawiedliwy i zrównoważony świat,
oddychać czystym powietrzem zamiast kursów giełdowych,
pielęgnować nasiona, żyzną glebę, wszystko co żywe.
Witamy na pokładzie, odbudowa ekologiczna wymaga wkładu każdego”.

*Osuuskunta Oma Maa – grupa Rolnictwa Wspieranego przez Społeczność,
Finlandia.*

Zapraszam do lektury!
Wioletta Olejarczyk

WPROWADZENIE

Polska Szkoła Agroekologii wyrosła z potrzeby współtworzenia systemu rolno-spożywczego dbającego o dobrostan ludzi i przyrody.

Szkoła Agroekologii to szkoła bez ścian i hierarchii.

Celem była edukacja, sieciowanie i wzmacnianie osób oraz organizacji czy inicjatyw oddolnych zaangażowanych w kształtowanie polityk żywnościowych i działających na rzecz transformacji systemu na agroekologiczny.

Umożliwiła wymianę wiedzy, doświadczeń, budowanie dialogu i pogłębianie metodyki szkół agroekologii.

Dążyła do rozwoju agroekologii w Polsce oraz dotarcia do nowych środowisk nie związanych wcześniej z tą tematyką.

Główną częścią Szkoły były 4-dniowe Zjazdy w Ekologicznym Uniwersytecie Ludowym w Grzybowie, położonym na ekologicznym gospodarstwie. To miejsce jest kolebką ruchów agroekologicznych w Polsce i jest otoczone kilkoma gospodarstwami agroekologicznymi. Oferuje bazę noclegową i wyżywienie. Jest dobrym miejscem na pokazanie praktycznego wymiaru agroekologii i poznanie wielu ciekawych osób i inicjatyw.

Jesienią 2019 r. odbyło się tam 10-dniowe szkolenie liderów agroekologii w ruchu suwerenności żywnościowej, które stanowi punkt odniesienia dla Polskiej Szkoły Agroekologii.

Do tej pory odbyły się dwie edycje Polskiej Szkoły Agroekologii: jesienią 2023 r. i 2024 r., zorganizowane przez kilkuosobowy kobiecy zespół z Fundacji Heinricha Bölla w Warszawie i Fundacji Agro-Perma-Lab.

Polska Szkoła Agroekologii 2023 r.

DLA KOGO

Polska Szkoła Agroekologii skierowana była do osób pełnoletnich, zainteresowanych zmianą systemu żywnościowego, w szczególności: rolniczek_ów wiejskich i miejskich, osób pracujących w doradztwie rolniczym, badaczek_czy, edukatorek_ów, osób związanych z lokalnymi samorządami, dziennikarek_rzy, osób zaangażowanych aktywnie, artystek_ów, osób działających w organizacjach pozarządowych. Liczba oferowanych miejsc to ok. 15 - 17 na jedną edycję. Zależało nam na kameralnej grupie, która będzie miała możliwość się poznać i nawiązać relacje.

METODY

Szkoła obejmowała elementy interaktywne, umożliwiające uczestniczkom_kom odkrywanie ich motywacji, wartości, ćwiczenie umiejętności komunikacji zespołowej oraz uczenie się od innych i natury. Szkoła zakładała, że co najmniej 50% zajęć ma charakter praktyczny lub aktywny - angażowanie uczestniczek_ków w konkretne zadania, pracę w grupach, prezentacje, dialog, ćwiczenia grupowe, energizery, spacer po gospodarstwie.

Osoby trenerskie prowadziły prezentacje, ułatwiały dialog i refleksję.

Ważna była obecność lokalnych ekspertów, którzy uczestniczyli w dzieleniu się wiedzą. Inne pobliskie gospodarstwa odwiedzaliśmy w celach demonstracyjnych.

Osoby uczestniczące były zapraszane do aktywnego dzielenia się swoją wiedzą, doświadczeniem i refleksjami.

Różnorodna wiedza i sposoby myślenia to fundamenty Szkoły – rozwijanie sposobów myślenia poprzez dialog pomiędzy nimi (*diálogo de saberes*).

Nasze procesy uczenia się były horyzontalne i polegały na bezpośredniej wymianie wiedzy (*peer – to – peer*).

Metody nauczania:

- prezentacja, wykład
- ćwiczenia grupowe
- praca w kręgu
- dialog
- energizery
- spacer po gospodarstwie „genius loci”
- praca w parze

Kurs opierał się na wypracowanych dobrych praktykach innych szkół agroekologii, zaadaptowanych do polskich warunków – metodologie szkół agroekologii różnią się w zależności od regionu i potrzeb lokalnych społeczności.

Więcej o edukacji w agroekologii: [Narzędziownik Edukatorów Agroekologii](#).

PROGRAM

Zasady agroekologii (11 filarów agroekologii z Deklaracji Międzynarodowego Forum na Rzecz Agroekologii, Nyéléni, 2015), były elementami programu i wprowadzane były codziennie poprzez różne sposoby uczenia się: empirycznie, koncepcyjnie i refleksyjnie, interakcje z gospodarstwem i dialog podczas całego kursu.

Program Szkoły i tematyka były konsultowane z osobami eksperckimi, działającymi w Polsce i międzynarodowo w obszarze agroekologii i edukacji; m.in. był to Ekologiczny Uniwersytet Ludowy, Schola Campesina, społeczność BILIM oraz Nyeleni Polska.

W programie uwzględnione zostały m.in. tematy: agroekologii, suwerenności żywnościowej i najważniejszych wyzwań związanych z obecną polityką rolną, krótkich łańcuchów dostaw i społeczności żywnościowych, wykorzystania zasobów środowiska i klimatu w rolnictwie, kwestie społeczne związane z polityką rolno-żywnościową w tym nierówny podział zasobów oraz utratę możliwości uprawy ziemi przez agroekologicznych rolników i rolniczki, sposoby zaangażowania się w kształtowanie polityk żywnościowych na szczeblu lokalnym i europejskim.

Ważnym elementem każdego dnia były wizyty studyjne na gospodarstwach o różnym profilu – ekologiczne i konwencjonalne, produkcja zwierzęca i ogrodnicza. Gospodarstwa różniły się również długością funkcjonowania na rynku i sposobem sprzedaży.

Program był osadzony w lokalnym kontekście, tak by nawiązywał do tradycji oraz brał pod uwagę lokalne zasoby i potrzeby. Terytoria są fundamentalnym filarem agroekologii. Społeczności mają prawo do zachowania swoich własnych związków z zamieszkiwanymi przez siebie ziemiemi.

Ważnym elementem były zajęcia z głębokiej ekologii oraz włączenie rzemiosła (wyplatanie wikliny) czy kultury (czytanie poezji, potańcówka z tradycyjną muzyką na żywo) do naszego rozkładu dnia.

Zapraszałyśmy kilkanaście osób trenerskich na każdą edycję. Uczestniczyły one również w zajęciach integracyjnych i posiłkach, co ułatwiało nawiązanie relacji i zadanie dodatkowych pytań.

Dobłą praktyką z II edycji Szkoły było przeznaczenie czasu na podzielenie się przez osoby uczestniczące agroekologicznymi inspiracjami. Osoby dzieliły się swoją wiedzą i doświadczeniem, ciekawymi praktykami.

PRZYKŁADOWY ROZKŁAD ZAJĘĆ PODCZAS ZJAZDU W GRZYBOWIE

GODZINY	DZIEŃ 3 22 WRZEŚNIA - NIEDZIELA
7.30 - 8.30	Śniadanie
8.30 - 9.00	Plan na ten dzień, podsumowanie dnia wcześniejszego i dialog refleksyjny
9.00 - 12.00	„Hotspoty bioróżnorodności w krajobrazie rolniczym – ochrona i odtwarzanie”. Joanna Sucholas
12.00 - 12.30	Przerwa
12.30 - 14.00	11 filarów Agroekologii. Wioletta Olejarczyk
14.00 - 14.30	Inspiracje uczestniczek_ów Szkoły
14.30 - 15.30	Obiad
15.30 - 17.30	Feminizm w agroekologii. Sylwia Urbańska
17.30 - 17.45	Spacer na gospodarstwo Moniki i Grzegorza Ambroziak
17.45 - 19.15	Genius Loci - wizyta w gospodarstwie Moniki i Grzegorza Ambroziak
19.15 - 19.30	Spacer powrotny
19.30 - 20.30	Kolacja
20.30 - 22.00	Potańcówka z muzyką tradycyjną: Dominika Oczepa i Witold Zalewski

REKRUTACJA

Rekrutację do Szkoły zaczynałyśmy kilka miesięcy przed stacjonarnymi Zjazdami. Ogłosiłyśmy to na stronach naszych organizacji oraz SM. Wysłane zostały informacje o rekrutacji do osób, kolektywów i instytucji, które uznałyśmy, że mogą być zainteresowane tematyką.

Poprosiłyśmy również zaprzyjaźnione inicjatywy o wsparcie przy nagłaśnianiu rekrutacji.

W formularzu rekrutacyjnym pytałyśmy m.in.: o motywację, doświadczenie w działaniach społecznych, pomysły na wykorzystanie nowej wiedzy i doświadczeń, oczekiwania.

W obydwu edycjach było kilkakrotnie więcej zgłoszeń niż miejsc.

Część zgłoszeń była od osób rozumiejących agroekologię jako technikę uprawy pożywienia, spodziewających się kursu ogrodniczego, czym Szkoła nie jest.

Wśród zgłaszających była również grupa o zaawansowanej wiedzy i doświadczeniu agroekologicznym, dobrze zsieciovanych a kurs kierowany był raczej do osób na innym etapie zaangażowania.

Doszłyśmy do wniosku, że ogłoszenie o rekrutacji wymaga przeformułowania – opisanie programu Szkoły, zdefiniowania terminu agroekologia i uszczegółowienia do kogo jest kierowana.

Po zamknięciu procesu rekrutacji i przeczytaniu wszystkich zgłoszeń, zaczynałyśmy proces tworzenia grupy. W wyborze kierowałyśmy się m.in.: zachowaniem balansu pomiędzy liczbą osób ze wsi i miast, różnorodnością zawodów. Zależało nam na zebraniu osób w różnym wieku, z całej Polski, o jak najbardziej różnorodnym doświadczeniu i wiedzy.

Po wybraniu grupy, odbyły się rozmowy telefoniczne z wszystkimi osobami, tak by poznać się lepiej i omówić najważniejsze kwestie.

Została również stworzona lista rezerwowa, na wypadek zdarzeń losowych. Kilka osób zgodziło się na niej znaleźć. Było to bardzo przydatne.

Przed Zjazdem udostępniałyśmy dokument, gdzie można było się organizować w sprawie wspólnych dojazdów.

Z wszystkimi osobami utrzymywałyśmy kontakt mailowy i telefoniczny. Po Zjazdach osoby uczestniczące inicjowały nowe kanały na różnych aplikacjach komunikacyjnych.

EDYCJA I

Edycja w 2023 r. zaczęła się od uczestnictwa 3 – osobowego zespołu koordynatorek projektu w I Forum BILIM w Turcji.

To spotkanie na rzecz rozwoju i sieciowania Agroekologii we Wschodniej Europie i Centralnej Azji.

Społeczność BILIM to koalicja jednocząca oddolne ruchy i organizacje z Europy Wschodniej i Azji Środkowej, które pracują na rzecz rozwoju Agroekologii. Są wśród nich rolniczki i rolnicy, osoby prowadzące małe gospodarstwa, ludność rdzenna, organizacje pozarządowe, osoby zajmujące się nauką, kobiety i młodzież.

Społeczność nazwano od tureckiego słowa „bilim” oznaczającego naukę, mądrość.

Podczas lipcowego wyjazdu nawiązałyśmy wiele relacji a ilość inspirujących rozwiązań jak może przebiegać współpraca pomiędzy gminą, instytucjami na rzecz rozwoju agroekologii, była ogromna.

Więcej ciekawych informacji tu:

[Raport Forum BILIM](#)

4-dniowy Zjazd w Grzybowie odbył się jesienią.

EDYCJA II

Edycja w 2024 r. składała się z 4-dniowego Zjazdu w Grzybowie oraz 2-dniowego Zjazdu sieciującego w Warszawie, na który przyjechały osoby z obu edycji. Na Zjazd sieciujący zaprosiłyśmy osoby trenerskie z włoskiej Scholi Campesina (Międzynarodowa Szkoła Agroekologii we Włoszech) oraz Europejskiej Koordynacji La Via Campesina (ECVC), by przybliżyli nam światowy kontekst agroekologiczny.

W dniu ich zajęć zaprosiłyśmy do współpracy tłumaczy, by zapewnić dobrą komunikację.

POŻYWIENIE

Przed Zjazdami wysyłałyśmy ankiety dot. ograniczeń związanych z dietą. Głównym pożywieniem na spotkaniach była dieta wegetariańska, w miarę możliwości oparta na ekologicznych, lokalnych i sezonowych produktach. W Grzybowie przygotowywały dla nas posiłki kobiety z Spółdzielni Socjalnej „Cor et manus. Jak u Eli” a w Warszawie spółdzielnie socjalne prowadzone przez osoby z doświadczeniem migracji.

SPOTKANIA ONLINE

Zjazdy na żywo w Grzybowie poprzedzone były spotkaniami online. Służyły one zapoznaniu się osób uczestniczących, omówieniu programu, wyjaśnieniu podstawowych pojęć oraz odpowiedziom na pytania czy sugestie.

Po każdym Zjeździe odbył się również webinar; w 2023 r. temat został wybrany przez uczestniczki_ków i dotyczył tworzenia społeczności wiejskiej na przykładzie Ptasiej Doliny a w 2024r. dotyczył feminizmu w agroekologii.

BIBLIOTEKA

Dla osób uczestniczących były udostępnione materiały online do samodzielnej nauki i materiały od osób trenerskich.

Wszyscy mogli dodawać ciekawe materiały i zdjęcia.

BUDŻET

Na realizację jednej edycji mieliśmy kwotę ok. 70-90 tys. zł.

OPIS GRUP

15 - 17 osób z całej Polski, w wieku pomiędzy 25 a 55 lat, w większości kobiety.

To osoby zajmujące się m.in: rolnictwem wiejskim i miejskim, pszczelarstwem, winiarstwem, edukacją klimatyczną, pracą naukową, dziennikarstwem i aktywizmem.

Główną motywacją uczestnictwa była chęć pogłębienia wiedzy i poznania nowych osób o podobnych wartościach.

EWALUACJA

Wszystkie osoby uczestniczące w Zjeździe Polskiej Szkoły Agroekologii uczestniczyły w pisemnej ewaluacji.

Umieściłyśmy tam pytania:

- Czy Twój poziom wiedzy o agroekologii wzrósł?
- Czy kurs zmienił Twoje myślenie o poruszanej tematyce? Jak?
- Jakie części kursu były dla Ciebie najbardziej wartościowe? Dlaczego?
- Czego zabrakło w kursie? Co byś dodał_a?
- Co Ci się nie przyda? Dlaczego?
- Jak oceniasz pracę osób prowadzących zajęcia?
- Jak oceniasz organizację kursu, miejsca spotkań i wyżywienie?
- Jak użyjesz zdobytej wiedzy, doświadczeń, nowych znajomości?

Zdecydowana większość opisała wzrost poziomu wiedzy lub jej uporządkowanie.

Najlepiej to oddadzą słowa uczestniczek_ów:

“O tak, znacząco! W żaden sposób czytanie o agroekologii nie mogłoby mi dać tego co dało mi spotkanie z osobami które praktykują i edukują o agroekologii, wszystkimi zaproszonymi do dialogu i dzielenia się wiedzą i doświadczeniem osobami, zarówno tymi w roli prowadzących, jak i uczestniczących. Wszyscy uczyliśmy się od siebie nawzajem. Uczyły nas też miejsca, rośliny i istoty, które odwiedzaliśmy, ziemia i krajobraz EULu i okolic, najgłębsza jakość uczenia się przez współbycie”.

“Kurs zmienił moje myślenie na wielu płaszczyznach: wiedzy, doświadczenia, praktyki, kontaktów. Dzięki zajęciom w Grzybowie i spotkaniom z tamtejszymi rolnikami, mogłam znacznie lepiej zrozumieć ich sytuację i pewne uwarunkowania systemowe. Wszyscy prowadzący byli na bardzo wysokim poziomie, a dobór tematyczny zaplanowany w bardzo przemyślany sposób pomagający przeprowadzić uczestników przez tematykę w sposób zrozumiały”.

“Kurs był tak bogaty i obfity, przerastając wszystkie moje wyobrażenia, że trudno mi wyobrazić, że coś można jeszcze dodać. To niezwykle, że tyle nam się udało zrobić w tak krótkim czasie i to bez poczucia pośpiechu i przeładowania”.

“Wszystko mi się przyda - ten kurs jest częścią mojej wewnętrznej przemiany i ugruntowania w tym co dla mnie ważne, ale też inspiracją w pracy”.

“Osoby prowadzące zajęcia oceniam bardzo wysoko, byli profesjonalni, merytoryczni, zaangażowani i bardzo uważni na potrzeby grupy”.

“Organizacja najlepsza na świecie! Sposób w jaki przebiegł cały kurs od rekrutacji po ostatnie spotkanie był doskonały. Nawet dobór uczestników tak by zyskać pełnię perspektyw był świetny. Miejsca spotkań piękne i interesujące. Wyżywienie doskonałe”.

Najważniejsze dla osób uczestniczących były wizyty na gospodarstwach, uczenie się od siebie i praktyczek_ów oraz odpowiedni balans pomiędzy zajęciami różnego typu – dobre połączenie teorii i praktyki.

Wiele osób umocniło się w tym co robi lub co zamierza robić. Niektórzy po raz pierwszy zetknęli się z daną tematyką.

Bardzo dobrze oceniono pracę osób prowadzących, z podkreśleniem eksperckości, podejścia oraz tworzenia dobrej atmosfery i otwartości.

Zabrakło nam czasu na pogłębienie niektórych tematów, na bliższe poznanie się oraz określenie wspólnych celów.

Polska Szkoła Agroekologii 2023 r.

Uczestniczka edycji w 2023 r. tak zachęcała przy kolejnej rekrutacji:

„Kochani, jeśli potrzebujecie wiatru w żagle to dziewczyny czule dmuchają. Każda inicjatywa, której przyświeca wspieranie Ziemi tam się ukokosi i znajdzie swoje miejsce, a dziewczyny zainspirują, zachwycają, poruszają, doenergetyzują Wasze pomysły. A sieciowanie z wspaniałymi ludźmi... a smaczności od każdego i z Grzybowskiej kuchni... my się nawet na tradycyjną potańcówkę z mazurkami załapaliśmy. Tych achów na pewno będzie dużo więcej. Jednym słowem polecam bardzo”.

Osoby uczestniczące w obu edycjach tworzą teraz żywą sieć relacji i współpracy. Jak sami określają siebie, są teraz agroekologiczną rodziną, grzybnią.

Wiele osób w swoich codziennych agroekologicznych działaniach było osamotnionych. Dzięki takim spotkaniom i relacjom, wiedzą, że nie są sami.

Jedna z uczestniczek przeczytała nam taki fragment książki, który dobrze opisuje nasze działanie w Polskiej Szkole Agroekologii:

„Trudność polega nie na sięganiu po to, co wydaje się niemożliwe, lecz na definiowaniu tej rzeczy. [...] Jestem zwolennikiem tego, co nie do pomyślenia, ponieważ tyle razy coś takiego się urzeczywistniło. Trzeba tylko uświadomić sobie, co takiego nie do pomyślenia jest naszym celem, i postawić na to tak, jak każdy może. Nowym paradygmatem jest to, co nie do pomyślenia”.

“Nameryka”, Martin Caparros

Widzimy wielką potrzebę tego typu spotkań i szkoleń.

Dzielimy się naszym doświadczeniem z nadzieją, że inne inicjatywy również podejmą się organizacji tego typu społeczności.

Życzymy Wam wszystkiego agroekologicznego!

Zespół Fundacji Heinricha Bölla w Warszawie i Fundacji Agro-Perma-Lab

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
WARSZAWA
Polska

POLSKA SZKOŁA AGROEKOLOGII

Zdjęcia:

Marek Typiak, Wioletta Olejarczyk, Artur Szymański

KONTAKT

Fundacja Agro-Perma-Lab
ul. Ludwika Waryńskiego 2
47-045 Opole, Polska
www.agropermalab.org
contact@agropermalab.org

Przedstawicielstwo Fundacji
im. Heinricha Bölla
ul. Żurawia 45, IIIp.
00-680 Warszawa, Polska
www.pl.boell.org